

כיצד מעברין פרק חמישי עירובין

ירושלמי בית כנסת מוציאין אותו כנגד העיר פנים יוצא מוציאין את העיר כנגדו. רב תני מעברין משלוח אשה עוברת, שמואל לא אמר מברין מוסיפין לה אבר. רב תני עד שיאורו לאורו, כדכתיב אך בזאת נאותה) לבס. שמואל אל תיעורו כדכתיב לדעת לעות את יעף דבר. תני רב אידיהם כדכתיב כי קרוב יום אידם. שמואל תני עידיהם כדכתיב ועידיהם המה שפתיהן לבישי עובריהן. כתיב ומשה יקח את האהל כמה היה החוק מיל, והיה כל מבקש משה אין כתיב אלא כל מבקש ה'. מילן כל המקביל פני רבו מקביל פני שכניה. רב אמר כתיב ויאמר אליהו חתובי וגו', והלא אליהו חתובין של הנבואה היה. אלא מלמד שכל עמדות שמעל לפני אהיה השילוח כאילו עמד לפני השכינה. ויבא אהרן וכל קני ישראל לאכל לחם זמני חתן משה לפני האלקים. וכי לפני האלקים, אכלו, אלא מלמד שכל המקביל פני חתיו כאילו מקביל פני שכניה. מערת המכפלה רב ושמואל חד א' ב' ב' בתים זה לפנים מזה, וחד אמר זה ועליה. קריה ארבע ר' זוגות אדם וחיה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. א"ר יוחנן י"ב תלמידים היו לר' אושיאי (ב"ר) [רבי], וששה חושבים גדתיו אצלו, ולמדתו מכל אחד ואחד, והמתבטל את אחד ואחד, ולא למדתו ממנו אלא דבר אחד במשנתו כיצד מאברין. והיינו וישיבם ארבעה באמה. ור' אושיאי היה בדורו, כר' מאיר בדורו ולא עמדו חביריהם על סוף דעתם. א"ר יוחנן לרבין של ראשונים, והם ר' עקיבא וחכמים כפתחו של אולם מ' אמה. לכן שמוע אחרונים, והוא רבי אלעזר בן שמוע כפתחו של היכל כ' אמה. ואנו לבינו כמלוא נקב מחוט סדקית. פי' מחוט דק מאד. סיכתא בגודא לגמרא. פי' כמו חיתוך כבוהל שאינו לא לעלעה ולא מוריד, כך אנו כמרא. אמר רבא ואנו לסביא כאצבעתא בקירה. פי' רבב כשמינה אצבע בתוכו נעשה גומא וכשמגיבה מפסע ועולה ומתמלאת הגומא, כאילו לא נשקעה בתוכה אצבע ולא היה גומא בתוכו. אמר רבא אשי ולשכתה כאצבעתא (בבבא). פי' כמו ששוקע אצבע ביועונים כגון חרדל וכיוצא בו נראה כאילו עשה גומא, וכאשר מרים אצבעו חזרת ומתמלאת את הגומא מיד. כך אנו כשמשילוחין מסכתא ומתחילין אחרת מיד שוכחים הראשונה. אמר רב יהודה אמר רב בני תרתי שמקפידין על לשונם, ומחייבין סמך וגמרי מהו רבה, ויידיק לישנא, נתקיימה תורתן בידן, ולא עוד אלא גדלו מסכתא, כדכתיב ביה יראבן יראנו וישמחו. רבא בני גליל דלא קפדי אלא בני גליל דלא קפדי.

וגשירים ונפשות שיש בהן בית דירה. הא דקמתי שיש להן בית דירה לא קאי אנפשות כדמוכח בצרייתא דנפשות גופיה סתמא לדירת שומר קצר עבד הלך אף ע"ג ללא דירר זה דירה היא דנפש בנין שעל הקצר כדפ"ה בגמרא אלא אגשירים קאי דגשר וקצר ובית הנכנס וכל ביתו דקמתי זגמ"ו צרייתא שיש להם בית דירה לאו לבית דירה עבד ואי לית ציה ציה דירה לאו דירה הוא עברון מפרש נפש זיון כדלמרינן צירושלמי אמר רש"י ג' אין עושין נפשות לדיק' אלא דצרייהם הם זכרונם וכן הציא מפ"ב דשקלים (ה"ה):

לא צרייתא מפניו בו' והוא דלמר צפרק הבא על יצמנת 77 טו. צעי מנייה רבי יוחנן מרבי אושעיא פלוט דכא כהן כו' לא צוואת י"ח ימים היה:

כי אצבעתא בבירא לשכחא. ור"ח גרס צמירי פירש כשוקע אצבעו צועונים כמו צחלל וכיוצא בו נראה כמו גומא ושכסורי אצבעו תחמת ומתמלאת הגומא מיד כך אנו כשאלנו מסיימין המסכתא ומתחילין האחרת מיד שוכחין הראשונה:

דגמרי מחד רבה. לגמרא רב אחד עדיף שלא יצלל לשונם יחד אצל למיסר אמרינן צפ"ק דע"י (77 טו). כל הלומד תורה לפני רב אחד אינו רואה סימן צרכה לעולם. עלת

דאמר שנתחדשו גזירותיו הא כתיב⁴ אשר לא ידע את יוסף מאי אשר לא ידע את יוסף דהוה דמי כמאן דלא ידע ליה ליוסף כלל: (סימן שמונה עשרה ושנים עשר למדנו⁵ ברוד ויבן): א"ר יוחנן י"ח ימים גידלתי אצל רבי אושעיא בריבי ולא ולמדתי ממנו אלא דבר אחד במשנתו כיצד מאברין את הערים באלף אינו והאמר רבי יוחנן י"ב תלמידים היו לו לרבי אושעיא בריבי וי"ח ימים גידלתי ביניהן ולמדתי לב כל אחד ואחד וחכמת כל אחד ואחד לב כל אחד ואחד וחכמת כל אחד ואחד גמרא לא גמר איבעית אימא מנייהו דידהו גמר תורה אצל ר' אושעיא היינו יושבין ארבעה ארבעה באמה אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע היינו יושבין ששה ששה באמה א"ר יוחנן⁶ רבי אושעיא בריבי בדורו כר' מאיר בדורו מה רבי מאיר בדורו⁷ לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו אף רבי אושעיא לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו אמר ר' יוחנן לבן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מחט סידקית ראשונים ר"ע אחרונים ר"א בן שמוע איבא דאמרי ראשונים ר' אלעזר בן שמוע אחרונים ר' אושעיא בריבי ואנו כמלא נקב מחט סידקית אמר אביי ואנן כי סיכתא כגודא לגמרא אמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא אמר רב אשי אנן כי אצבעתא בבירא לשכחה אמר רב יהודה אמר רב בני יהודה שהקפידו על לשונם נתקיימה תורתם בידם בני גליל שלא הקפידו על לשונם לא נתקיימה תורתם בידם מידי בקפידא תליא מילתא אלא בני יהודה דייקי לישנא ומתנהי להו סימנא נתקיימה תורתן בידן בני גליל דלא דייקי לישנא ולא מתנהי להו סימנא לא נתקיימה תורתן בידם⁸ בני יהודה גמרו מחד רבה נתקיימה תורתן בידם בני גליל דלא גמרי מחד רבה לא נתקיימה תורתן בידם רבינא אמר בני יהודה דגלו מסכתא נתקיימה תורתן בידם בני גליל דלא גלו מסכתא לא נתקיימה תורתן בידם דוד גלי מסכתא⁹ שאלו לא גלי מסכתא דוד דגלי מסכתא כתיב ביה¹⁰ (6 אל כל) אשר יפנה וישמחו שאלו דלא גלי מסכתא כתיב ביה¹¹ (6 אל כל) אשר יפנה וישמחו

כאצבע בקירא. בשעה קשה שאין האצבע יכול ליכנס בתוכה אלא מדבק מעט: כאצבע צריה לשנה. כשם שהאצבע נוה ליכנס צפי הצור כך אנו מהירין לשכוח: שהקפידו על לשונם. לדבר בלשון חס ולא בלשון מגונה¹² כדלמרינן לקמן [ע"כ] צבני גליל: דייקי לישנא. לחזר בלשון לשון שהיו שומעין מרבין וע"י שהיו שומעין על פה שמעיה אחר שמעיה היו נותנין בהן סימן ז' או חסו ז' ומתוך כך שהיו מתקדקים בלשון יודעין להניח סימנין נאין ואינן משתכחין מהן: ומסתמי. ומניחין סימנין: לא גמרי מחד רבה. והיו שומעין מזה בלשון זה ומזה בלשון אחר אע"פ ששניהם אחד שינוי בלשון מזלזלן ומשכחן: דגנו מסכתא. למדו לאחריים כך שמעתי. ל"ח מפרשין שמועיהם ומתקדקים שומעין על דבר עד ששניהם שומעין על דבר זה ויכולין לומר ליה שני דוד דגלי מסכתא. כדלמרא בצרכות (77 ד). שהיה יושב בלשון: (8 ילאו) וישמחו. לפי שמעיה מכוונת לסיפור ולחיתוך היתר: דוד דגלי מסכתא. כדלמרא בצרכות (77 ד). שהיה יושב בלשון: (8 ילאו) וישמחו. לפי שמעיה מכוונת לסיפור ולחיתוך היתר: מפיוצות רבי יפה דנתי יפה זכתי כו' ואלמרינן נמי צמועד קטן (77 טו): עדינו העלמי יושב צצבת תחמומי [ש"כ כג] זה דוד כו': ירשיע

או גשירם או נפשות. כעין¹³ ששועין על הקצר: מוליאין אס המדה נגדן. אס בליטות הללו אלל קרן מזרחית כפונת רואין כאילו ש בליטה אחרת כנגדה בקרן מזרחית דרומית וחוט מתוח מזו לזו ומודד מן החוט ולחון כדי שיהא התחום שיהא לשתי קרנות ולא יהא כאן קצר וכאן ארוך: ועושין אוסין. את התחומין מרובעין כדי שיהא אלפים ללדדין כדאמנע ולא עגולין שיהא להן אלפים כדאמנע ובלדדין הן מתמטעין כדרך כל עגול. ובעיר מרובעת עסקינן שאין בה אלא אלפים על אלפים דהו נמי תחומין מרובעים ואס אינה מרובעת כגון שהיא יתירה על אלפים לאורכה או פחותה מאלפים (ט לא הו מרובעין תחומין מרובעין לאו דווקא שיהא אורכן כדכחשן שהרי רחבן למדת העיר היא אס קטנה אס גדולה וארכן אלפים אלא מרובעין דקמתי למעוטי עגולין כדי שיהא נשכר את הזיוות: גמ' חד פני מאברין. צאלף: אבר אבר. שמוסיפין לה אצרים שאס יש אבר שיואל מן העיר בקרן מזרחית דרומית רואין כאילו אבר גס בקרן מזרחית לפונת ומודדין משס: מערס המכפלה. משוס דפליגי במשעמות לשון מכפלה נקט לה הכא משוס דפליגי נמי בלישנא דמתנימין וכן כדמרפל וכן במלך חדש: שני צסיס. היו זה זה לפנים מזה:

בית פנימי	בית חילון	פחת מערה
-----------	-----------	----------

בית ועליה. הוי כפולה צמתי תקרות אצל שני בתים לא שייך זהו לשון כפולה: שפולה צווגוס. שנקברו כולן איש ואשמו דהיינו זוג זוג. דכתיב (בראשית מט) שמה קברו את אצרהס ואת שרה וגומר: עליו. כלפי מעלה אלא שכינו חכמים בלשונם: מדלא קמיז וימת. זה וימלך פלוגי תחמיו: אושעיא צריבי. אדם גדול צדורו וכל היכל דקרי צריבי הכי פירושו: לנ כל אחד ואחד. כמה היה ממועד כלומר בכולן הכרתי מה חריפות יש מזה לזה: והכמס כל אחד ואחד. כמה זה חכס מזה וכמה למד יותר ממנו: איבעים אימא במשעמינו. לא למד אלא דבר אחד אצל צרייתות וגמרות גמר טובא: שש דאמה. שהיינו מתקרבין לשמע מפיו דוחקין זה את זה: ר"מ לא עמדו חביריו על סוף דעתו. כדלמרינן צפרק קמא (77 יג): שהיה אומר על טמא טהור ומראה פנים: פסח אונס רחבו כ' ושל היכל י': סדקית. מחט שמופדין זה סדקי צגדיס והוא דק ציות: כ' סיקתא גודא לגמרא. כיתד שנועזין אותו צותל צנקב כר ונכנס צדוקתן כך און יוכלין לומר לצדין מה שאלנו שומעין כי אס מעט ובקושי:

מוסף רש"י שאמר והפיל לאברהם אבינו. השלך את אצרהס לבני צור כדור כשדים על שאל קיבל עליו לעמוד עולת סוכים שנאסרה לבני נח, ואצרהס נן נח הוא שלא היה בשעת מלחמת תורה (ע"י 1). שהמריד את כל העולם כדור. השיא ענה לצור הפלגה לבנות מגדל להלם בלגא השמים, כדאסי היה מלך צבאל, כדכתיב (בראשית 11). ותיי רשעית ממלכתו צבל (פסחים 154). מלך צדור הפלגה היה ולכן נקרא שמו ממרוד שממיר את כל העולם ממלכותו על הקב"ה (חולין 109). כמאן דלא ידע. עשה עמלן כאילו לא ידע (שמות 11). בריביס. גדול צדורו היה ועל שם כך נקרא צריבי (חולין 114). לא יכלו חבריו למרוד על סוף דעתו. לא יכלו להניח בלשון דבריו נוכחים ופחותה און דבריו נוכחים שהיה נתן דעת מלכותם והיו על און הלכה כהלכה (ע"י 1). שאול לא גלי מסכתא. גדול צמורה היה אלא שלא למד לאחריים (גיטין 101).

(א) פ"י שולטין מן המורה אבר אבר ככאילו על אדם שנוטין מן הארץ ע"כ (ב) צ"כ צמ"ג. (ג) וטוה"י. (ד) פסחים 154. (ה) מוגיה יג"א. (ו) סוטה י"א. (ז) ויבא דבריו לנן וכן ערקת. (ח) נכנסת טו. (ט) וי"ט. (י) ע"י מוס' צ"כ נט. ד"ה החוטין. (יא) ועל"י יג"א. (יב) ס"א (יג) וי"ל רש"י צנוטין נט. ד"ה שאל גדול צמורה היה אלא שלא למד לאחריים כדלמרינן בעירובין שאול לא גלי מסכתא וכו'. (יד) וי"ל וכל. (טו) צסיס: בנין. (טז) פס"ח: מנוגנס. (יז) וי"ל אבר ד"ה דוד.

תורה אור השלם

1. ויחן לי את מצרת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו בבסוף אשר יתגדה לי בתוככם לאזנות קבר:
2. ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע הוא חבורן אשר גר שם אברהם ויצחק:
3. ויהי בימי אמרפל מלך שניער אריון מלך אלקסן בדרלעמר מלך עילם ותיעל מלך גוים:
4. והקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף:
5. ויראוך יראוני וישמחו בי לדברך יחלתי:

התלים קיט עד על ישראל וקלחם סביב בכל איביו במואב ובבני עמון ובאדום ובמלכות צובה ובפלשתים ובכל אשר יפנה ירשיע: שמואל א יד מז

הגהות הב"ח

(א) במשנה ועושין אותן כמין טבלא: (ב) רש"י ד"ה ועושין בו או פחותה מאלפי לרוחבה לא היו: